



Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за вересень 2021 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	4
1. Оподаткування	4
1.1. Про вимоги щодо оформлення довідки, яка підтверджує, що нерезидент є резидентом країни, з якою укладено міжнародний договір України	4
1.2. Про застосування пільг зі сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, у частині «будівлі промисловості»	5
2. Митна справа	7
2.1. Про обмеження кількості транспортних засобів для тимчасового ввезення на митну територію України громадянами-нерезидентами	7
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	9
1. Про відсутність підстав для видачі спеціального дозволу на водокористування особі, яка не є користувачем гідротехнічних споруд	9
2. Про місце проведення громадських слухань у разі, якщо місце провадження планованої діяльності, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, розташоване на території декількох адміністративних одиниць	11
3. Про безпідставність відмови у відновленні виплати пенсії у зв'язку з відсутністю паперової пенсійної справи	13
4. Про необхідність звернення до комісії з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років	14
5. Про відсутність підстав для позбавлення працівника права на соціальний захист у частині призначення пенсії за віком у зв'язку з недотриманням правил ведення трудової книжки з вини адміністрації підприємства	17
III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	20
1. Судові рішення, ухвалені судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	20
1.1. Про право судді на отримання допомоги на оздоровлення до щорічної відпустки за різні періоди (роки) роботи декілька разів протягом одного бюджетного (календарного) року	20
2. Судові рішення, ухвалені колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	23

2.1. Про право на виплату одноразової грошової допомоги на підставі частини першої статті 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»	23
2.2. Про правові наслідки затримки видачі трудової книжки при звільненні працівника	25
2.3. Про застосування заходу у вигляді застави в порядку, передбаченому статтею 289 КАС України	27
2.4. Про процедуру розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, у разі можливості застосування в країні походження до особи смертної кари	29
2.5. Про порядок створення громадських рад при місцевих державних адміністраціях	33
IV. Процесуальні питання	37
1. Про різну правову природу питань повернення судового збору та розподілу судових витрат	37

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Про вимоги щодо оформлення довідки, яка підтверджує, що нерезидент є резидентом країни, з якою укладено міжнародний договір України

Довідка, яка підтверджує, що нерезидент є резидентом країни, з якою Україна уклала міжнародний договір, повинна бути видана за формою, затвердженою згідно із законодавством відповідної країни, належним чином легалізована, перекладена та має містити відомості, що підтверджують статус податкового резидента

14 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Східної об'єднаної державної податкової інспекції м. Харкова Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області на постанову Харківського окружного адміністративного суду від 14 грудня 2015 року й ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 3 березня 2016 року у справі № 820/11305/15 за позовом Фірми «Європейська школа кореспондентської освіти» до Східної об'єднаної державної податкової інспекції м. Харкова Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Провівши перевірку, контролюючий орган, зокрема, установив порушення платником податків вимог пунктів 160.1, 160.2 статті 160 Податкового кодексу України. Податковий орган указав, що довідка на підтвердження правового статусу нерезидента (як резидента країни, з якою Україна уклала міжнародний договір), не містила посилання на Конвенцію між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи.

Платник податків, не погоджуючись з таким висновком, надав довідку, видану Міністерством фінансів Республіки Кіпр, засвідчену спеціальним штампом «Apostile» і підписом заступника міністра юстиції та громадського ладу, скріплену печаткою та перекладену українською мовою.

Харківський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що довідка була складена за формою та містила належні підстави для оподаткування доходів нерезидента. Тому суди визнали необґрунтованість висновків контролюючого органу щодо заниження податку на доходи нерезидентів.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Довідка, яка підтверджує, що нерезидент є резидентом країни, з якою Україна уклала міжнародний договір, повинна бути видана за формою, затвердженою згідно із законодавством відповідної країни, належним чином легалізована, перекладена та має містити відомості, що підтверджують статус податкового резидента. Така довідка за своєю формою не повинна мати посилання на міжнародно-правовий акт, а лише підтверджувати, що компанія-контрагент має статус платника податку на прибуток та є нерезидентом.

Стаття 103 Податкового кодексу України не містить вимог щодо обов'язкового покликання в довідці на конвенцію між Урядом України та іноземної держави про уникнення подвійного оподаткування і запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 вересня 2021 року у справі № 820/11305/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99627200>.

1.2. Про застосування пільг зі сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, у частині «будівлі промисловості»

Пільгове оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, для платників, які є власниками будівель промисловості, застосовується до будівель, що використовуються для виготовлення промислової продукції будь-якого виду

22 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби в Одеській області на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 26 листопада 2020 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 15 березня 2021 року у справі № 420/7771/20 за позовом Колективного підприємства «Будова» до Головного управління Державної податкової служби в Одеській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник податків звернувся до суду з позовом, у якому просив скасувати податкове повідомлення-рішення у зв'язку з безпідставністю нарахування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплаченого юридичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості, оскільки нежитлові будівлі платника є виробничими приміщеннями та не належать до об'єктів оподаткування цим податком відповідно до підпункту 266.2.1 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду, задовольнив

адміністративний позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що майно платника податків, відповідно до технічного висновку, являє собою виробничі будівлі, що свідчить про його неналежність до об'єктів оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Визначення приналежності будівлі до того чи іншого класу проводиться на підставі документів, що підтверджують право власності, з урахуванням класифікаційних ознак і функціонального призначення об'єкта нерухомості згідно з положеннями Національного класифікатора України ДК 018-2000. Застосовуючи підпункт 266.2.1 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України при визначенні промислових підприємств, необхідно дотримуватися вимог Національного класифікатора України ДК 009:2010 і Державного класифікатора будівель та споруд ДК 018-2000.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши рішення судів попередніх інстанцій в частині нарахування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплаченого юридичними особами – власниками об'єктів нежитлової нерухомості, – і прийнявши нове рішення в цій частині, яким відмовив у задоволенні адміністративного позову.

ОЦІНКА СУДУ

Установлення законодавцем пільг зі сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (на підставі вторинного підпункту «є» первинного підпункту 266.2.2 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України), спрямоване на збалансування суспільних відносин у податковій сфері, стимулювання розвитку бізнесу та зменшення податкового навантаження на платників податків – власників об'єктів промислової нерухомості, що використовуються за функціональним призначенням.

Такий підхід у тлумаченні наведеної норми демонструє, що функціональне призначення об'єкта, який звільняється від оподаткування (їдеться про будівлі промисловості як вид нежитлової нерухомості), є фактично визначальною родовою ознакою, яка вказує на те, що будівлі для виготовлення промислової продукції будь-якого виду не можуть бути є об'єктом оподаткування.

Поняття «будівлі промислові» у переліку об'єктів нежитлової нерухомості є загальним критерієм для визначення об'єкта оподаткування згідно з підпунктом «г» первинного підпункту 14.1.129-1 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України. Тому встановлення пільги шляхом звільнення власників будівель промисловості від стягнення податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (їдеться про виробничі корпуси, цехи, складські приміщення промислових підприємств), на підставі підпункту «є» первинного підпункту 266.2.2 пункту 266.2 статті 266 Податкового кодексу України, свідчить про чіткість норм податкового законодавства. Увівши загальний критерій «будівлі промислові», законодавець визначив спеціальний об'єкт (об'єкти), що звільнено від оподаткування. Зміст описаної норми вказує, яких об'єктів стосується така пільга.

Надавши поняттю «промисловість» змісту родової ознаки (для визначення податкової пільги), законодавець пояснює звільнення від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, не лише цілком зі статусом

майна (придатністю бути застосованим у виробничому промисловому циклі господарської діяльності без конкретизації видів промислового виробництва та організаційних форм, у яких воно здійснюється), а й з використанням будівлі за цільовим призначенням – для провадження виробничої діяльності (виготовлення промислової продукції).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 вересня 2021 року у справі № 420/7771/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99976974>.

2. Митна справа

2.1. Про обмеження кількості транспортних засобів для тимчасового ввезення на митну територію України громадянами-нерезидентами

Митне законодавство передбачає право громадян-нерезидентів на тимчасове ввезення на митну територію України транспортних засобів особистого користування в кількості не більше однієї одиниці на кожну товарну позицію, а в разі перевищення цієї кількості – пропуск через митний кордон України в порядку, визначеному частиною другою статті 379 Митного кодексу України

23 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу громадянина-нерезидента на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 23 січня 2019 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 30 липня 2019 року у справі № 1340/4084/18 за позовом громадянина Федеративної Республіки Німеччини до Закарпатської митниці Державної фіскальної служби про визнання протиправною та скасування картки відмови.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Нерезидент-платник податків ввозив на митну територію України належні йому транспортні засоби в режимі тимчасового ввезення строком на один рік на підставі Конвенції про тимчасове ввезення. Контролюючий орган відмовив платнику у пропуску його власного автомобіля через митний кордон України. Було складено картки відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення, оскільки платник попередньо у 2018 році імпортував легковий автомобіль на митну територію України в режимі тимчасового ввезення. Не погоджуючись з висновком контролюючого органу, нерезидент звернувся до суду з позовом, який обґрунтовував тим, що у Конвенції про тимчасове ввезення не передбачено будь-яких обмежень щодо кількості транспортних засобів комерційного чи приватного використання, які можуть бути імпортовані громадянами-нерезидентами. Отже, особа має право тимчасово ввозити на митну територію України необмежену кількість (належних їй на праві власності) автомобілів приватного використання, не зареєстрованих в Україні.

Львівський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні адміністративного позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що позивач як нерезидент може імпортувати на територію України в режимі тимчасового ввезення транспортні засоби (в одиничному екземплярі у межах кожної товарної позиції) в порядку, передбаченому статтею 380 Митного кодексу України. У разі тимчасового ввезення громадянином-нерезидентом транспортних засобів (у кількості дві одиниці і більше на кожен товарну позицію), пропуск через митний кордон України здійснюється за умови письмового зобов'язання про зворотне вивезення транспортних засобів, відповідно до частини другої статті 379 Митного кодексу України в порядку, передбаченому для підприємств.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Громадяни-нерезиденти в порядку, визначеному статтею 380 Митного кодексу України, можуть тимчасово (строком до одного року) ввозити на митну територію України транспортні засоби особистого користування у кількості не більше одного засобу пересування на кожен товарну позицію. У разі перевищення цієї кількості товару, пропуск через митний кордон України здійснюється в порядку, визначеному частиною другою статті 379 Митного кодексу України. Тут має значення не число імпортованих громадянином-нерезидентом транспортних засобів на митну територію України в режимі тимчасового ввезення, а кількість суто його особистих транспортних засобів, що їх ввезено або ввозиться на митну територію України в режимі тимчасового ввезення в порядку, установленому статтею 380 Митного кодексу України.

Національне законодавство може закріплювати обмеження та заборони щодо тимчасового ввезення товарів на митну територію України, і це не суперечить нормам Конвенції про тимчасове ввезення. Тому є необґрунтованими зауваги позивача стосовно відсутніх у Конвенції будь-яких обмежень щодо кількості транспортних засобів комерційного чи приватного характеру, які можуть бути ввезені громадянами-нерезидентами на митну територію України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 вересня 2021 року у справі № 1340/4084/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860812>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Про відсутність підстав для видачі спеціального дозволу на водокористування особі, яка не є користувачем гідротехнічних споруд

Користування технологічною водоймою, у тому числі і для рибогосподарських потреб, неможливе без використання відповідних гідротехнічних споруд, а відсутність дозволу на спеціальне водокористування нівелює право користувача гідротехнічних споруд на використання їх за призначенням

07 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Хмельницького окружного адміністративного суду від 07 листопада 2017 року та постанову Вінницького апеляційного адміністративного суду від 16 січня 2018 року у справі № 822/2104/17 за позовом ПАТ «Хмельницьке виробниче сільськогосподарсько-рибководне підприємство» до Департаменту екології та природних ресурсів Хмельницької обласної державної адміністрації, Хмельницької обласної державної адміністрації, треті особи - ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, про скасування дозволів на спеціальне водокористування.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На підставі договору оренди індивідуально визначеного (нерухомого) майна, що належить до державної власності № 1720 від 29 вересня 2015 року, укладеного між ПАТ «Хмельницьке виробниче сільськогосподарсько-рибководне підприємство» (орендар) та Регіональним відділенням Фонду державного майна України по Хмельницькій області (орендодавець), передано у строкове платне користування гідротехнічні споруди у кількості 52 одиниці, які розташовані на території Волочиського, Ізяславського, Красилівського, Летичівського, Полонського, Старосинявського, Старокостянтинівського та Хмельницького районів Хмельницької області (гідротехнічні споруди на вирощених ставах).

У зв'язку із набуттям чинності змін до статті 49 Водного кодексу України, позивач 14 червня 2017 року звернувся до сектору Державного агентства водних ресурсів України із заявою про видачу дозволів на спеціальне водокористування на об'єкти, що перебувають в користуванні ПАТ «Хмельницьке виробниче сільськогосподарсько-рибководне підприємство».

Сектором Державного агентства водних ресурсів України 11 липня 2017 року розглянуто заяву позивача, та відмовлено у видачі таких дозволів у зв'язку із тим, що частина ставів, зазначених в заяві використовується іншими водокористувачами відповідно до діючих дозволів на спеціальне водокористування, виданих Департаментом екології та природних ресурсів Хмельницької обласної державної адміністрації.

Уважаючи, що дозволи на спеціальне водокористування видані ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 неправомірно, ПАТ «Хмельницьке виробниче сільськогосподарсько-рибоводне підприємство» звернулось до суду з позовом.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, виходив із того, що Департаментом екології та природних ресурсів Хмельницької обласної державної адміністрації протиправно без урахування права користування гідротехнічними спорудами та земельними ділянками під ними ПАТ «Хмельницьке виробничого сільськогосподарсько-рибоводне підприємство» видано ОСОБА_1, ОСОБА_4, ОСОБА_3, ОСОБА_2, ОСОБА_5 дозволи на спеціальне водокористування.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Чинне законодавство не містить прямої норми, яка б обмежувала орган, який видає спеціальні дозволи на водокористування, видавати дозвіл на спеціальне водовикористання не користувачу гідротехнічних споруд, а іншим особам.

Однак, відповідно до статті пункту 4 частини першої статті 55 Водного кодексу (у редакції чинній на період надання третім особам дозволів на спеціальне водокористування з 01 лютого 2017 року по 01 червня 2017 року) право юридичних та фізичних осіб на спеціальне водокористування припиняється у разі передачі водогосподарських споруд іншим водокористувачам.

Тобто, законодавець пов'язував користування гідротехнічною спорудою саме з водокористувачем.

В результаті видачі дозволів на користування водоймою третім особам, а не користувачу гідротехнічних споруд на цих водоймах, права користувача гідротехнічними спорудами порушено.

Користування технологічною водоймою, у тому числі і для рибогосподарських потреб, неможливе без використання відповідних гідротехнічних споруд, а відсутність дозволу на спеціальне водокористування нівелює право користувача гідротехнічних споруд на використання їх за призначенням.

Оскільки гідротехнічні споруди перебувають у користуванні позивача, а дозволи на спеціальне водокористування надано 3-м особам, колегія суддів дійшла висновку, що видані ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 дозволи на спеціальне водокористування порушують права ПАТ «Хмельницьке виробниче сільськогосподарсько-рибоводне підприємство» як користувача гідротехнічними спорудами на підставі договору оренди.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 вересня 2021 року у справі № 822/2104/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99482291>.

2. Про місце проведення громадських слухань у разі, якщо місце провадження планованої діяльності, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, розташоване на території декількох адміністративних одиниць

Якщо місце провадження планованої діяльності розташоване на території декількох адміністративних одиниць, то громадські слухання повинні бути проведеними в кожній із таких одиниць або ж в адміністративних центрах адміністративно-територіальних одиниць, які можуть зазнати впливу планованої діяльності

13 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1, ОСОБА_2 на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 01.12.2020 та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 25.03.2021 у справі № 520/8862/2020 за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: ТОВ «Агро-виробнича фірма «Арктур ЛТД», Люботинська міська рада Харківської області, про визнання неправомірним та скасування Висновку з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності з видобування скляного піску на Караванському родовищі площею 27,1 га № 7-03/12-201992345511 від 21.04.2020, виданого Міністерством енергетики та захисту довкілля України ТОВ «Агро-виробнича фірма «Арктур ЛТД».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Згідно з даними Єдиного реєстру оцінки впливу на довкілля 24.04.2020 Міністерством енергетики та захисту довкілля України, правонаступником якого є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, зареєстровано висновок з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності з видобування скляного піску на Караванському родовищі площею 27.1 га № 7-03/12-201992345511 від 21.04.2020, виданий ТОВ «Агро-виробнича фірма «Арктур ЛТД».

У вказаному висновку зазначено про допустимість провадження планованої діяльності ТОВ «Агро-виробнича фірма «Арктур ЛТД» з видобування скляного піску.

Позивачі, вважаючи прийнятий висновок з оцінки впливу на довкілля протиправним, звернулися до суду з позовом за захистом порушених, на їх думку, прав та інтересів.

Ухвалюючи рішення про відмову у задоволенні позову, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що посилання позивачів на порушення вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» в частині інформування громадськості в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля та невідповідності місця проведення громадських слухань вимогам Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу

на довкілля, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 989 (далі – Порядок № 989) є безпідставними та не відповідають дійсним обставинам справи. Окрім цього, оскаржуваний висновок з оцінки впливу на довкілля є актом індивідуальної дії та жодним чином не стосується прав та обов'язків позивачів.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій, та ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Спростовуючи доводи позивачів щодо невідповідності місця проведення громадських слухань вимогам Порядку № 989 суди попередніх інстанцій виходили з того, що Караванське родовище знаходиться на території Люботинської міськради та Огульцівської сільради Валківського району Харківської області, що підтверджено наявною у матеріалах справи інформацією з Публічної кадастрової карти України, а тому громадські слухання могли проводитись як і в селищі Караван, так і в місті Люботин, або в селі Огульці.

Однак колегія суддів визнала такі висновки судів попередніх інстанцій помилковими, оскільки згідно з приписами пункту 8 Порядку № 989, якщо вплив планованої діяльності не поширюється за межі області, громадські слухання проводяться за місцем провадження планованої діяльності або в адміністративному центрі адміністративно-територіальної одиниці, яка може зазнати впливу планованої діяльності.

Тобто, якщо місце провадження планованої діяльності знаходиться на території декількох адміністративних одиниць, то громадські слухання повинні бути проведеними у кожній із таких одиниць або ж у адміністративних центрах адміністративно-територіальних одиниць, які можуть зазнати впливу планованої діяльності.

Натомість, як встановлено судами попередніх інстанцій, у пункті 5 оголошення про громадське обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля зазначено, що громадські слухання відбудуться 04.03.2020 о 12 год. 30 хв. в актовій залі Огульцівської ЗОШ I-III ступенів Валківської районної ради Харківської області за адресою: вул. Артема Холодного, 38, с. Огульці, Валківського району, Харківської області.

Таким чином, встановивши, що Караванське родовище знаходиться на території Люботинської міськради та Огульцівської сільради Валківського району Харківської області суди першої та апеляційної інстанції дійшли помилкового висновку щодо можливості проведення громадських слухань лише у селі Огульці Валківського району Харківської області.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 вересня 2021 року у справі № 520/8862/2020 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99555494>.

3. Про безпідставність відмови у відновленні виплати пенсії у зв'язку з відсутністю паперової пенсійної справи

Відсутність паперової пенсійної справи не є підставою для відмови у відновленні виплати пенсії, оскільки особа не може нести негативних наслідків у зв'язку з відсутністю її пенсійної справи, а протилежне позбавляє особу права на її відновлення

30 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Ужгородського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Закарпатської області на постанову постанову Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 17.10.2017 та постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 05.02.2018 у справі № 308/3864/17 за позовом ОСОБА_1 до Ужгородського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Закарпатської області про визнання неправомірними дій щодо відмови у перерахунку пенсії та зобов'язання провести перерахунок та виплату пенсії з 01.02.2015 згідно постанови Луганського окружного адміністративного суду від 25.12.2008 у справі № 2а-13285/08.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач з 01.02.2015 перебуває на обліку в Ужгородському ОУПФУ та отримує пенсію, обчислену відповідно до статті 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», а також є внутрішньо переміщеною особою.

При цьому, 25.12.2008 Луганським окружним адміністративним судом винесено постанову у справі № 2а-13285/08, якою зобов'язано управління Пенсійного фонду в м.Стаханові Луганської області зробити перерахунок та виплатити пенсію ОСОБА_1 в розмірі 10 мінімальних пенсій за віком та додаткової пенсії за шкоду заподіяну здоров'ю в розмірі 100% мінімальної пенсії за віком з 22.10.2008 з урахуванням положень частини 3 статті 67 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Представник позивача 09.03.2017 звернувся із адвокатським запитом до відповідача, в якому просив надати інформацію про те, чи надійшла до них паперова справа ОСОБА_1 та чи буде перерахована йому пенсія з урахуванням судового рішення.

Ужгородське ОУПФУ Закарпатської області листом № 2948/02 від 13.03.2017 повідомило про те, що паперова справа до них не надходила. Зазначено, що м.Стаханів Луганської області входить у Перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, що унеможливлює надіслання повторного запиту в УПФУ в м. Стаханові з приводу направлення пенсійної справи ОСОБА_1. Відтак, підстав для перерахунку пенсії з урахуванням судового рішення немає.

Суди першої та апеляційної інстанцій, частково задовольняючи позовні вимоги, виходили з того, що зазначена відповідачем підстава для відмови у перерахунку пенсії ОСОБА_1, зокрема, ненадходження до Ужгородського ОУПФУ паперової справи позивача є такою, що не ґрунтується на вимогах закону, оскільки призвела до звуження його законних прав на отримання пенсії згідно судового рішення, яке набрало законної сили та є обов'язковим до виконання на всій території України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Пенсія за віком, за вислугу років та інші її види, що призначаються у зв'язку з трудовою діяльністю, заслужені попередньою працею та є однією з форм соціального захисту. Цим визначається зміст і характер обов'язку держави стосовно тих громадян, які набули право на одержання пенсії.

Перелік підстав припинення виплати пенсії, визначений частиною 1 статті 49 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», є вичерпним та передбачає можливість припинення виплати пенсії з інших підстав лише у випадках, передбачених законом.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що відсутність паперової пенсійної справи не є підставою для відмови у відновленні виплати пенсії, оскільки позивач не може нести негативних наслідків у зв'язку із відсутністю його пенсійної справи, а протилежне позбавляє його права на її відновлення, яке він має згідно постанови Луганського окружного адміністративного суду від 25.12.2008 у справі № 2а-13285/08.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 вересня 2021 року у справі № 308/3864/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99796833>.

4. Про необхідність звернення до комісії з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років

Звернення до комісії з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років, є необхідним лише в тому випадку, коли у трудовій книжці відсутні дані про безпосередню зайнятість протягом повного робочого дня у виробництві зі шкідливими умовами праці

23 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Добропільського міськрайонного суду Донецької області від 24 січня 2017 року та ухвалу Донецького апеляційного адміністративного суду від 14 березня 2017 року у справі № 227/4273/16-а за позовом ОСОБА_1 до Добропільського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Донецької області про відмову

в призначенні пенсії; зобов'язати відповідача зарахувати до пільгового стажу роботи періоди роботи з 04.05.2001 по 31.03.2008 на гідрошахті «Красноармійська» та з 27.02.2014 по 31.12.2014, з 01.01.2016 по 31.08.2016 в якості ствольного підземного в ТОВ «Техіновація», а також зобов'язати відповідача призначити пенсію з 16 вересня 2016 року відповідно до статті 14 Закону України «Про пенсійне забезпечення».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

16 вересня 2016 року позивач звернувся до Добропільського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Донецької області із заявою про призначення пенсії за віком відповідно до ст.14 Закону України «Про пенсійне забезпечення». 17 жовтня 2016 року відповідачем прийнято рішення про відмову в призначенні пенсії через відсутність необхідного пільгового стажу в підземних роботах – 25 років.

Згідно з зазначеним рішенням загальний страховий стаж позивача складає 30 років 3 місяці 2 дні, в тому числі стаж на підземних роботах – 19 років 2 місяці 17 днів, навчання за спеціальністю – 3 роки 4 місяці 11 днів, робота за списком №1 – 8 років 5 місяців 3 дні. До пільгового стажу, який дає право на пенсійне забезпечення відповідно до статті 14-25 не зараховано: період роботи з 04.05.2001 по 31.03.2008 на гідрошахті «Красноармійська», яка з 03.05.1999 знаходилась в стадії ліквідації; період роботи в ТОВ «Техіновація» з 27.02.2014 по 31.12.2014, з 01.01.2016 по 31.08.2016 в якості ствольного підземного зараховано до роботи за Списком №1 – шахтарі, оскільки відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.11.2014 № 1085 підприємство знаходиться на території, яка тимчасово не контролюється українською владою.

Вважаючи таке рішення відповідача протиправним, позивач звернувся до суду з позовом.

Відмовляючи у задоволенні позову, суди виходили з відсутності необхідного пільгового стажу в підземних роботах – 25 років. Зазначили, що у разі ліквідації підприємства без визначення правонаступника періоди роботи, котрі зараховуються до трудового стажу для призначення пенсії на пільгових умовах, підтверджується згідно з Порядком підтвердження періодів роботи, що зараховуються до трудового стажу для призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років, затвердженим Постановою Правління Пенсійного фонду від 10.11.2006 року № 18-1 (далі – Порядок № 18-1), тобто підтвердження періодів роботи, що дає право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років здійснюється комісіями з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років.

Згідно з висновками судів попередніх інстанцій, позивач повинен був звернутись до комісії з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років при Головному управлінні Пенсійного фонду в Донецькій області із заявою про вирішення питання щодо зарахування періоду роботи з 04.05.2001 по 31.03.2008 на гідрошахті «Красноармійська».

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій, та ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Пунктом 1 Порядку № 18-1 передбачено, що цей Порядок визначає механізм підтвердження періодів роботи, що зараховуються до трудового стажу для призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років, установлені для окремої категорії працівників у разі ліквідації підприємства, установи та організації без визначення правонаступника.

Відповідно до пункту 3 цього Порядку, підтвердження періодів роботи, що дає право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років здійснюється комісіями з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років.

За змістом зазначених норм вбачається, що необхідність звернення до комісії з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років необхідно лише у тому випадку, коли що у трудовій книжці відсутні дані про безпосередню зайнятість протягом повного робочого дня у виробництві зі шкідливими умовами праці.

У випадку, що розглядається, в трудовій книжці позивача чітко зазначено періоди роботи, її характер, що, в свою чергу, виключає необхідність звернення до комісії з питань підтвердження стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років при Головному управлінні Пенсійного фонду України в Донецькій області.

Отже, період роботи позивача з 04.05.2001 по 31.03.2008 на гідрошахті «Красноармійська» підлягає включенню до пільгового стажу.

Колегія суддів Верховного Суду також звернула увагу, що шахта «Свято-Покровська» ТОВ «Техіновація» (на якій працював позивач, перебуваючи у трудових відносинах із ТОВ «Техіновація») включена до Переліку вуглевидобувних підприємств, розташованих на підконтрольній українській владі території.

За вказаних обставин, Верховний Суд визнав можливим застосувати загальні принципи ("Намібійські винятки"), сформульовані в рішеннях Міжнародного суду ООН та ЄСПЛ, в контексті оцінки документів, виданих закладами, що знаходяться на території проведення антитерористичної операції, як доказів, оскільки не прийняття їх призвело б до порушень та обмежень прав позивача на соціальний захист та гарантоване йому право на пенсійне забезпечення як громадянину, який працював на роботах зі шкідливими умовами праці.

З урахуванням того, що до пільгового стажу позивача також підлягає зарахуванню періоди роботи з 04.05.2001 по 31.03.2008 на гідрошахті «Красноармійська» та в ТОВ «Техіновація» з 27.02.2014 по 31.12.2014, з 01.01.2016 по 31.08.2016, що в сукупності становить більше ніж необхідних 25 років, то вказане свідчить про наявність у позивача передбаченого статтею 14 Закону України «Про пенсійне забезпечення» права на призначення пенсії на пільгових умовах.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 вересня 2021 року у справі № 227/4273/16-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860870>.

5. Про відсутність підстав для позбавлення працівника права на соціальний захист у частині призначення пенсії за віком у зв'язку з недотриманням правил ведення трудової книжки з вини адміністрації підприємства

За загальним правилом відповідальність за організацію ведення обліку, зберігання і видачу трудових книжок покладається на керівника підприємства, установи, організації, тому недотримання правил ведення трудової книжки може мати негативні наслідки саме для особи, яка допустила такі порушення, а не для особи, якій ця трудова книжка належить, а отже й не може впливати на її особисті права. Водночас працівник не може відповідати за правильність та повноту оформлення бухгалтерських документів на підприємстві та у свою чергу неналежний порядок ведення і заповнення трудової книжки та іншої документації з вини адміністрації підприємства, а тому вказані обставини не можуть бути підставою для позбавлення особи конституційного права на соціальний захист у частині призначення пенсії за віком

30 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Воловецького районного суду Закарпатської області від 14.11.2017 та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 18.12.2019 у справі № 300/860/17 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Закарпатській області про визнання незаконними дій відповідача щодо відмови у зарахуванні до трудового стажу ОСОБА_1 періоду роботи з 24.05.1963 по 17.06.1964 та зобов'язання відповідача зарахувати до трудового стажу ОСОБА_1 вказаний період роботи.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач перебуває на обліку у відповідача та отримує пенсію за віком.

17.11.2016 позивач звернувся до пенсійного органу із заявою щодо включення в загальний стаж період його роботи в будівельному управлінні № 25 Рівненського будівельно-монтажного тресту на посаді моториста з 24.05.1963 по 17.06.1964. До заяви позивачем було, серед іншого, долучено копію довідки від 04.11.1964 та нотаріально завірені заяви свідків.

Листом від 10.11.2017 № 4394/09 пенсійний орган повідомив заявника про відсутність підстав для зарахування до страхового стажу періоду роботи ОСОБА_1 в будівельному управлінні № 25 на посаді моториста з 24.05.1963 по 17.06.1964, оскільки у поданій довідці відсутня підстава її видачі. Одночасно позивачу роз'яснено, що період його роботи в будівельному управлінні №25 може бути підтверджено показами свідків, які надали підтверджуючі документи про те, що у спірний період такі працювали разом з заявником. З огляду на те, що підтверджуючих документів про час роботи свідків з позивачем у спірний період не надано, пенсійний орган не прийняв до уваги інформацію, зазначену у нотаріально завірених заявах.

Вважаючи свої права та інтереси порушеними, позивач звернувся із цим позовом до суду

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що трудова книжка позивача заповнена з порушенням вимог чинного на той час законодавства, оскільки запис № 1 про період роботи ОСОБА_1 в будівельному управлінні № 25 Рівненського будівельно-монтажного тресту здійснено на підставі довідки від 04.11.1964, виданої пізніше, ніж заповнена трудова книжка. З посиланням на положення Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.1993 № 637 (далі – Порядок № 637), суди відхилили покази свідків, оскільки не надано документів, які підтвердили спільну з ОСОБА_1 роботу на даному підприємстві.

Одночасно суд апеляційної інстанції наголосив, що згідно із інформацією, зазначеною у довідках архівних установ, документи будівельного управління № 25 Рівненського будівельно-монтажного тресту на зберігання до архівного відділу Сарненської РДА, трудового архіву Сарненського району та державного архіву Рівненської області не надходили.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій, та ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Судами попередніх інстанцій встановлено, що в трудовій книжці ОСОБА_1 міститься запис № 1 про роботу з 24.05.1963 по 17.06.1964 на посаді моториста в будівельному управлінні № 25 Рівненського будівельно-монтажного тресту. Зазначений запис здійснений на підставі довідки від 04.11.1964, яка власне була подана позивачем до пенсійного органу разом із заявою від 17.11.2016.

За вимогами Інструкції про порядок ведення трудових книжок на підприємствах, в установах і організаціях, затвердженої постановою Держкомпраці СРСР від 09.07.1958 № 620, якщо працівник до влаштування на роботу на підприємство вже працював, але на нього з якихось причин не було заведено трудової книжки, під час заповнення трудової книжки в розділі «Відомості про роботу» в графі 3 проводився запис про загальний стаж роботи до влаштування на таке підприємство, що підтверджувався документально.

Відтак, та обставина, що запис № 1 здійснений з порушенням хронології подій (вчинений пізніше ніж позивача працевлаштовано на інше підприємство) не може свідчити про відсутність трудового стажу в контексті вимог законодавства, яке регламентує його підтвердження. Та обставина, що запис про працевлаштування позивача здійснено з порушенням 5-ти денного строку після прийому на роботу також жодним чином не спростовує зайнятість ОСОБА_1 у період з 24.05.1963 по 17.06.1964.

За загальним правилом відповідальність за організацію ведення обліку, зберігання і видачу трудових книжок покладається на керівника підприємства, установи, організації, тому недотримання правил ведення трудової книжки може

мати негативні наслідки саме для особи, яка допустила такі порушення, а не для особи, якій ця трудова книжка належить, а отже, й не може впливати на її особисті права.

Водночас, працівник не може відповідати за правильність та повноту оформлення бухгалтерських документів на підприємстві, та у свою чергу неналежний порядок ведення та заповнення трудової книжки та іншої документації з вини адміністрації підприємства, а тому вказані обставини не можуть бути підставою для позбавлення позивача конституційного права на соціальний захист в частині призначення пенсії за віком.

Також відсутність документів про стаж позивача в архівній установі в наслідок не передання зазначених документів до нього підприємством не свідчить про порушення ОСОБА_1 вимог законодавства, яке регламентує підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 вересня 2021 року у справі № 300/860/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100050070>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Судові рішення, ухвалені судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1.1. Про право судді на отримання допомоги на оздоровлення до щорічної відпустки за різні періоди (роки) роботи декілька разів протягом одного бюджетного (календарного) року

Право судді на отримання допомоги на оздоровлення за попередні робочі роки обмежене не прив'язкою до конкретного бюджетного (календарного) року, а лише умовою щодо отримання щорічної відпустки за відпрацьований робочий рік і розміром допомоги.

Суддя має право на виплату в одному бюджетному (календарному) році двох допомог на оздоровлення в розмірі посадового окладу, якщо він отримує відпустку за різні періоди роботи (різні робочі роки) і не скористався правом на отримання допомоги на оздоровлення в повному розмірі за відповідний відпрацьований рік при використанні частини відпустки попередньо

6 вересня 2021 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної судової адміністрації України (далі – ДСА України) на рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 02 березня 2020 року і постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 12 травня 2020 року у справі № 240/722/20 за позовом особи до Господарського суду Житомирської області (далі – відповідач), третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – ДСА України, про визнання протиправною відмову у виплаті допомоги на оздоровлення за робочий рік та зобов'язання вчинити відповідні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач – суддя Господарського суду Житомирської області на початку 2020 року двічі звертався до відповідача із заявами про надання частин щорічних відпусток з виплатою допомоги на оздоровлення за відповідні періоди роботи. За такими заявами у січні 2020 року відповідач виплатив йому цю допомогу під час надання частини щорічної оплачуваної відпустки за 2018-2019 робочий рік. Також позивачу була надана частина відпустки за період роботи з 18 червня 2019 року до 18 червня 2020 року, однак відповідач відмовив у виплаті допомоги на оздоровлення за 2019-2020 робочий рік з тієї підстави, що у календарному 2020 році він вже отримав цю допомогу, а декілька її виплат протягом одного бюджетного року законодавством не передбачено. Позивач наполягав на тому, що така відмова є протиправною, оскільки відповідач помилково ототожнив поняття бюджетного (календарного) року, який обчислюється з 1 січня, і поняття

робочого року, який обчислюється з відповідних числа і місяця укладення трудового договору. Зазначений спір став підставою звернення до суду.

Житомирський окружний адміністративний суд рішенням від 2 березня 2020 року, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду від 12 травня 2020 року, позовні вимоги задовольнив. Суди виходили з того, що приписи статті 136 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” не передбачають обмежень щодо виплати суддям матеріальної допомоги на оздоровлення при наданні щорічної оплачуваної відпустки та зауважили, що вказана правова норма не містить умовностей щодо надання такої допомоги та не передбачає жодних підстав і механізму стосовно відмови в її наданні, а причина відмови відповідача у наданні позивачу допомоги на оздоровлення в розмірі посадового окладу за робочий рік (з 18 червня 2019 року по 17 червня 2020 року) полягає винятково у відсутності в цій частині відповідного бюджетного фінансування на 2020 бюджетний рік.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд звернув увагу, що гарантування фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їхній правовий і соціальний захист, у всіх, передбачених законом аспектах, є умовою забезпечення незалежності суддів як конституційного принципу організації та функціонування судів, а отже, здійснення судової влади. Тому, зважаючи на те, що за змістом Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII “Про судоустрій і статус суддів” (далі – Закон № 1402-VIII), відпустка судді з усіма складовими гарантіями цього права (у тому числі допомога на оздоровлення) є елементом забезпечення можливості здійснення його професійної діяльності, порушення відповідного права у цій частині зумовлює порушення гарантій незалежності суддів.

Також колегія суддів зауважила, що приписи Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України на відповідний рік не регулюють порядок виплати допомоги на оздоровлення. Водночас формування бюджету повинно здійснюватися з огляду на права осіб, яким призначені бюджетні виплати. Тому бюджетне законодавство на поточний бюджетний рік та встановлення відповідних бюджетних асигнувань є наслідком соціально-економічних зобов'язань держави, необхідною фінансово-правовою гарантією виконання взятих на себе обов'язків перед особою, а не їхньою нормативною передумовою, від якого залежить визнання наявності чи відсутності в особи відповідного права.

Судова палата, виходячи із комплексного аналізу норм Закону № 1402-VIII (статті 136), Закону України від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР “Про відпустки” (частини першої статті 6, статті 10 та частини другої статті 12), а також конституційних гарантій незалежності суддів, зауважила, що підстава виникнення у судді права на отримання допомоги на оздоровлення в розмірі посадового окладу пов'язана із настанням факту відпрацьованого робочого року, який не завжди співпадає у часі з бюджетним (календарним) роком. Тому один

відпрацьований робочий рік може припадати на два бюджетні (календарні) роки. Закон не ототожнює робочий рік з бюджетним роком і не ставить реалізацію права судді на отримання допомоги на оздоровлення у залежність від спливу бюджетного року.

З моменту виникнення в особи права на щорічну основну відпустку за відпрацьований робочий рік, у неї виникає право отримати таку відпустку, звернувшись до роботодавця, якому кореспондує безумовний обов'язок відповідно надати таку відпустку, що засвідчено нормативним формулюванням "Суддям надається...".

Також тлумачення нормативного припису статті 136 Закону № 1402-VIII указує на обов'язок забезпечити виплату суддівської винагороди та надати разом із щорічною основною відпусткою допомогу на оздоровлення у розмірі посадового окладу.

Отже, наявність у судді права на щорічну основну відпустку за відпрацьований рік, незалежно від порядку та строків його реалізації, передбачає обов'язкове надання йому допомоги на оздоровлення у розмірі посадового окладу, незалежно від часу звернення із заявою про це.

Таким чином, Верховний Суд дійшов висновку, що закон не встановлює залежності забезпечення судді від необхідності звертатися із заявою про виплату допомоги на оздоровлення у межах того бюджетного року, у якому передбачені відповідні бюджетні асигнування. Право судді на отримання допомоги на оздоровлення за попередні робочі роки не обмежене прив'язкою до конкретного бюджетного (календарного) року, а лише умовою щодо отримання щорічної відпустки за відпрацьований робочий рік і розміром допомоги.

Відтак, суддя має право на виплату в одному бюджетному (календарному) році двох допомог на оздоровлення у розмірі посадового окладу, якщо він отримує відпустку за різні періоди роботи (різні робочі роки) і не скористався правом на отримання допомоги на оздоровлення у повному розмірі за відповідний відпрацьований рік при використанні частини відпустки попередньо.

До цього ж, вирішуючи питання правового значення виплати допомоги на оздоровлення при наданні судді щорічної основної відпустки, судова палата звернула увагу на те, що у зв'язку із безумовністю права особи на отримання відповідної виплати, на підставі статті 136 Закону № 1402-VIII, особа володіє матеріальним інтересом у формі гарантованої законом грошової виплати коштом державного бюджету і цей інтерес захищений статтею 1 Першого Протоколу Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року як видом "власності" в автономному тлумаченні положень Конвенції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 6 вересня 2021 року у справі № 240/722/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99458845>.

2. Судові рішення, ухвалені колегіями суддів судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

2.1. Про право на виплату одноразової грошової допомоги на підставі частини першої статті 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку з інвалідністю на підставі Закону України «Про Національну поліцію» не виключає права позивача на отримання одноразової грошової допомоги на підставі частини першої статті 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

28 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 15.08.2018 у справі № 813/501/18 за позовом ОСОБА_1 до Управління поліції охорони у Львівській області Національної поліції України про визнання протиправною бездіяльності, стягнення коштів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

27 грудня 2017 року ОСОБА_1 звернувся із запитом до Управління поліції охорони у Львівській області, в якому просив надати документ, на підставі якого позивачу нараховано одноразову грошову допомогу при звільненні зі служби в поліції.

02 січня 2018 року Управлінням поліції охорони у Львівській області надано відповідь позивачу на вказаний запит, в якій зазначено, що позивач на час звільнення не мав права на пенсію згідно із Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», а тому виплата одноразової грошової допомоги відповідно до ч. 1 ст. 9 вказаного Закону та постанови Кабінету Міністрів України від 17.07.1992 №393 на позивача не розповсюджується.

Також встановлено, що ОСОБА_1 отримує пенсію по інвалідності з листопада 2017 року. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач протиправно відмовив йому у виплаті одноразової грошової допомоги, оскільки він має право на отримання грошової допомоги, передбаченої ч. 1 ст. 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», та отримання пенсії по інвалідності не є перешкодою для отримання такої допомоги.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у позові, суд апеляційної інстанції виходив з того, що позивач має право на отримання одноразової грошової допомоги при звільненні, передбаченої ч. 1 ст. 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», однак суд звернув увагу на те, що в матеріалах справи наявний висновок Департаменту поліції охорони Національної поліції України про

призначення одноразової грошової допомоги позивачу у зв'язку з інвалідністю, який є підставою для здійснення такої виплати. Посилаючись на п. 5 ст. 100 Закону України «Про Національну поліцію», апеляційний суд дійшов висновку про неможливість одночасної виплати двох видів грошової допомоги позивачу.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення суду апеляційної інстанції скасував, рішення суду першої інстанції залишив в силі.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що позивач має право на виплату одноразової грошової допомоги при звільненні на підставі ч. 1 ст. 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Однак суд апеляційної інстанції, встановивши наявність в матеріалах справи висновку Департаменту поліції охорони Національної поліції України про призначення одноразової грошової допомоги позивачу у зв'язку з інвалідністю, дійшов помилкового висновку про неможливість одночасної виплати двох видів грошової допомоги позивачу з огляду на положення п. 5 ст. 100 Закону України «Про Національну поліцію».

Виплата одноразової грошової допомоги поліцейському при звільненні здійснюється в порядку та на умовах, визначених ч. 1 ст. 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Колегія суддів Верховного Суду звернула увагу, що з огляду на зміст положень статей 97-101 Закону України «Про Національну поліцію» вбачається, що пункт 5 статті 100 цього Закону стосується виплати поліцейському грошової допомоги не при звільненні, а у разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського. На переконання Верховного Суду, у наведеній правовій нормі йдеться про неможливість одночасного отримання поліцейським одноразової грошової допомоги з різних підстав, визначених різними нормативно-правовими актами, але одного виду – у разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності. Згадана правова норма не містить обмежень щодо отримання поліцейським грошової допомоги декількох видів.

Крім того, застосування п. 5 ст. 100 Закону України «Про Національну поліцію» можливо лише за умови встановлення одночасності набуття поліцейським права на отримання грошової допомоги з підстав, визначених цим Законом, та грошової допомоги з підстав, визначених іншими нормативно-правовими актами. Однак таку одночасність набуття позивачем права на отримання грошової допомоги з різних підстав апеляційним судом встановлено не було.

Верховний Суд дійшов висновку про те, що отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку з інвалідністю на підставі Закону України «Про Національну поліцію» не виключає права позивача на отримання одноразової грошової допомоги на підставі ч. 1 ст. 9 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 вересня 2021 року у справі № 813/501/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99976971>.

2.2. Про правові наслідки затримки видачі трудової книжки при звільненні працівника

Законодавство передбачає право працівника на зміну дати звільнення у зв'язку із затримкою видачі трудової книжки, і в такому разі днем звільнення вважається день її видачі, проте така зміна дати передбачає лише перенесення дати звільнення, а не поновлення працівника на роботі на вказаний період. Водночас законодавство не передбачає, що за час затримки видачі трудової книжки за працівником зберігається місце роботи і цей період вважається таким, що дає працівникові право на відпустку

09 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Луганського окружного адміністративного суду від 15 лютого 2021 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 17 травня 2021 року у справі № 360/3096/20 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Національної поліції в Луганській області про визнання протиправною бездіяльності, стягнення грошової компенсації.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач проходив службу в Національній поліції України з 07 листопада 2015 року по 14 січня 2016 року на посаді начальника ізолятора тимчасового тримання Міловського ВП ГУНП в Луганській області.

Позивач має статус учасника бойових дій.

Наказом ГУНП в Луганській області від 14 січня 2016 року ОСОБА_1 звільнено зі служби в поліції за пунктом 6 частини першої статті 77 (у зв'язку з реалізацією дисциплінарного стягнення) Закону України «Про Національну поліцію».

Рішенням суду з ГУНП в Луганській області стягнуто на користь ОСОБА_1 середній заробіток за час затримки видачі трудової книжки з 15 січня 2016 року по 09 травня 2019 року у сумі 247426,06 грн.

За заявою позивача від 28 січня 2020 року наказом ГУНП в Луганській області від 24 лютого 2020 року змінено дату звільнення позивача з Національної поліції України з 14 січня 2016 року на 10 травня 2019 року.

14 липня 2020 року позивач звернувся до відповідача з заявою щодо надання інформації стосовно нарахування та виплати грошової компенсації за невикористані дні основної та додаткової соціальної відпустки як учаснику бойових дій із збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік за 2016, 2017, 2018 та 2019 роки.

Листом від 03.08.2020 позивача повідомлено, що згідно інформації наданої Міловським ВП ГУНП, ОСОБА_1 не відпрацьовано жодного повного місяця, а відповідно дні невикористаної відпустки відсутні, підстав для нарахування та виплати грошової компенсації за дні невикористаної відпустки немає.

Не погодившись із такою бездіяльністю відповідача, позивач звернувся до суду з цим адміністративним позовом. Відмовляючи у задоволенні позову суд

першої інстанції, з висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що позивач у період з 15 січня 2016 року по 09 травня 2019 року фактично не працював, за ним лише зберігалось місце роботи, за затримку видачі трудової книжки на користь позивача стягнуто середній заробіток за весь час вимушеного прогулу, відповідно до частини п'ятої статті 235 КЗпП України. Права позивача на отримання компенсації за невикористані відпустки не порушено з боку відповідача.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, рішення судів першої та апеляційної інстанції змінив в мотивувальній частині, в іншій частині залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Статтею 92 Закону України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» встановлено, що поліцейським надаються щорічні чергові оплачувані відпустки в порядку та тривалістю, визначених цим Законом. Поліцейському надаються також додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати (грошового забезпечення) та інші види відпусток відповідно до законодавства про відпустки.

Статтею 93 Закону № 580-VIII визначено порядок обчислення тривалості відпусток поліцейських, а також встановлено, що за невикористану у році звільнення відпустку поліцейським, які звільняються з поліції, виплачується грошова компенсація відповідно до закону.

Верховний Суд зауважив, що аналіз зазначеної норми свідчить про те, що за невикористану в році звільнення відпустку поліцейським, які звільняються з поліції, виплачується грошова компенсація відповідно до закону.

Отже, Верховний Суд акцентував увагу, що закон встановлює зв'язок між правом поліцейського на отримання такої грошової компенсації з наявністю у нього невикористаних у році звільнення відпусток. Аналогічні вимоги і до питання отримання компенсації за невикористані додаткові відпустки.

Водночас, частина третя статті 93 Закону № 580-VIII визначає, що додаткова оплачувана відпустка надається поліцейському за кожний повний календарний рік служби в поліції після досягнення п'ятирічного стажу служби.

За цих обставин Верховний Суд констатував, що ключовим питанням, яке підлягає з'ясуванню у спірних правовідносинах для визначення права позивача на отримання компенсації, є наявність у позивача станом на рік звільнення невикористаних відпусток.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач звільнений зі служби у поліції наказом ГУНП в Луганській області від 14 січня 2016 року № 7 о/с. Отже, роком звільнення позивача є 2016 рік.

Разом з цим, суди попередніх інстанцій встановили, що позивач звільнений 14.01.2016 і період часу, якого стосуються позовні вимоги у цій справі, починається з 15.01.2016 року та пов'язується позивачем з юридичним фактом зміни відповідачем дати його звільнення з 14.01.2016 на 10.05.2019. Також суди встановили, що така зміна відбулась у зв'язку з затримкою видачі позивачу

трудової книжки при звільненні. Крім цього, за означений період на підставі рішення суду позивачу виплачено середній заробіток відповідно до правил статті 235 КЗпП України. Окрім вказаного, суди встановили, що в спірний період (з 15.01.2016 по 09.05.2019) позивач не працював жодного дня, за ним лише зберігалось місце роботи. Означена обставина позивачем не заперчується.

Верховний Суд зазначив про помилковість висновків судів попередніх інстанції про те, що у цей період за позивачем зберігалось місце роботи, оскільки таке твердження суперечить нормам чинного законодавства, яке регулює спірні правовідносини, а також вимогам статті 235 КЗпП України, яка регулює питання зміни формулювання причин звільнення.

Верховний Суд наголосив, що частина п'ята цієї статті передбачає лише, що у разі затримки видачі трудової книжки з вини власника або уповноваженого ним органу працівникові виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу. Також чинне законодавство передбачає право працівника на зміну дати звільнення у зв'язку із затримкою видачі трудової книжки і у такому разі днем звільнення вважається день її видачі. Втім, така зміна дати передбачає лише перенесення дати звільнення, а не поновлення працівника на роботі на вказаний період. Іншої відповідальності власника або уповноваженого ним органу, а також інших, в тому числі і додаткових, гарантій для працівника ця правова норма не передбачає. Не передбачені вони і рештою чинних нормативно-правових актів.

З огляду на викладене Верховний Суд вказав, що відповідно до чинного законодавства України, яке регулює питання несвоєчасної видачі працівнику трудової книжки, останній має право на зміну дати звільнення та отримання середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу. Водночас, законодавство не передбачає, що за час затримки видачі трудової книжки за працівником зберігається місце роботи і цей період вважається таким, що дає працівникові право на відпустку, а тому відсутні підстави для стягнення на користь позивача компенсації за невикористані дні основної та додаткової відпусток у вказаний період.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 вересня 2021 року у справі № 360/3096/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99521544>.

2.3. Про застосування заходу у вигляді застави в порядку, передбаченому статтею 289 КАС України

Звернення особи, до якої застосовано захід у вигляді внесення застави в порядку, передбаченому статтею 289 КАС України, із заявою про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, не є підставою для припинення застосування такого способу забезпечення ідентифікації, як застава

02 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу громадянина Таджикистану

ОСОБА_1 на ухвалу Личаківського районного суду м. Львова від 14 липня 2020 року з питань повернення застави та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 15 вересня 2020 року у справі № 463/8369/19 за позовом Львівського прикордонного загону (військова частина 2144) Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України до ОСОБА_1 про затримання з метою ідентифікації.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Личаківського районного суду м. Львова від 03 жовтня 2019 року позов Львівського прикордонного загону (військова частина 2144) Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України задоволено частково та встановлено заставу у сумі 384200 гривень з покладенням на громадянина Таджикистану ОСОБА_1 обов'язків, пов'язаних з особистим переміщенням.

Постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2020 року апеляційну скаргу громадянина Республіки Таджикистан ОСОБА_1 задоволено частково, встановлено йому заставу у розмірі 192100 гривень та скасовано продовження терміну перебування на 6 місяців у Волинському пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні.

Громадянином України ОСОБА_3 11 січня 2020 року була внесена застava за відповідача і 14 січня 2020 року останній був звільнений з Волинського ПТПІ.

Заявник вважаючи, що термін застави, який розпочався з моменту винесення 10 січня 2020 року постанови Восьмим апеляційним адміністративним судом спливає 10 липня 2020 року, звернувся з даною заявою до суду.

Відмовляючи в задоволенні заяви суди першої та апеляційної інстанції виходили з того, що станом на момент її подання, підстави визначені статтею 289 КАС України, які враховані судом при покладенні на заявника обов'язку внесення застави, продовжують існувати.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Внесення застави іноземцем або особою без громадянства, є одним із способів забезпечення ідентифікації та/або забезпечення видворення такої особи за межі території України та полягає у внесенні цією особою або іншою фізичною чи юридичною особою (заставодавцем) відповідної суми коштів на спеціальний рахунок. В свою чергу, підставою для застосування такого заходу є наявність обґрунтованих підстав вважати, що іноземець або особа без громадянства ухилятиметься від виконання рішення про її примусове видворення, перешкоджатиме проведенню процедури видворення чи реадмісії, якщо існує ризик її втечі, а також у разі відсутності в іноземця або особи без громадянства, яка вчинила порушення законодавства України з прикордонних питань або про правовий статус іноземців, документа, що дає право на виїзд з України.

Верховний Суд звернув увагу, що, як встановлено судами попередніх інстанцій, постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2020 року, яка набрала законної сили, встановлено факт незаконного перетину громадянином Таджикистану ОСОБА_1 державного кордону України, відсутність у нього документів, які підтверджують особу, та документів, які надають право на виїзд з України.

Таким чином, відповідач незаконно перебуває на території України, у нього відсутні документи, що підтверджують особу та країну походження, а тому наявні обставини, які унеможливають належну ідентифікацію особи для забезпечення видворення за межі території України.

Верховний Суд визнав необґрунтованими доводи скаржника про те, що відсутні достатні підстави для застосування такого способу забезпечення ідентифікації, як застава, оскільки він 18 червня 2019 року звертався до Головного управління ДМС України у Львівській області із заявою про визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а також те, що застава як запобіжний процесуальний захід має певні терміни, які необхідно обраховувати виходячи із строку визначеного статтею 289 КАС України щодо затримання іноземців, оскільки на момент розгляду заяви, обставини, які були підставою для застосування такого способу забезпечення ідентифікації як застава не відпали.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 вересня 2021 року у справі № 463/8369/19 можна ознайомитися за посиланням –<https://reyestr.court.gov.ua/Review/99329393>.

2.4. Про процедуру розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, у разі можливості застосування в країні походження до особи смертної кари

Можливість застосування до особи смертної кари є підставою для ухвалення рішення органом міграційної служби про оформлення документів для вирішення питання про визнання такої особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а рішення про відмову або визнання такої особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, ухвалюється за результатом розгляду поданих матеріалів.

Звернення особи до органу міграційної служби із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, лише після затримання та поміщення до СІЗО не є безумовним свідченням того, що таке звернення здійснено з метою уникнення процедури екстрадиції і ймовірно покарання за скоєний на території іншої держави злочин

10 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу адвоката Григораш К.М. - представника громадянина Сполучених Штатів Америки ОСОБА_1 на рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 18 березня

2020 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 01 липня 2020 року у справі № 120/192/20-а за позовом громадянина Сполучених Штатів Америки ОСОБА_1 до Управління державної міграційної служби України у Вінницькій області про визнання протиправним та скасування наказу, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

21 серпня 2019 року під час спроби пішого перетину державного кордону України в напрямку "в'їзд" з території Республіки Молдова в міжнародному пункті пропуску державного кордону "Могилів-Подільський-Отач" Могилів-Подільського прикордонного загону позивача було затримано прикордонниками України в порядку ст. 582 КПК України.

Підставою для затримання стало те, що відповідно до обліків Генерального секретаріату Інтерполу позивача оголошено в міжнародний розшук правоохоронними органами США за вчинення злочинів.

Відповідно до запиту компетентних органів США про видачу (екстрадицію) та доданих до нього документів, позивач розшукується для притягнення до судової відповідальності у США за трьома окремими кримінальними справами.

25 вересня 2019 року, під час перебування в СІЗО, позивач рідною (англійською) мовою заповнив формуляр заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а також анкету особи, яка звернулася із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

2 січня 2020 року головним спеціалістом сектору з питань шукачів захисту та соціальної інтеграції УДМС України у Вінницькій області Ластовецькою А.С. підготовлено висновок за результатами розгляду справи за заявою позивача про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, яким рекомендовано прийняти рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

На підставі вказаного висновку відповідач прийняв рішення, оформлене наказом начальника УДМС України у Вінницькій області, яким позивачу відмовлено в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, відмовляючи в задоволенні позову, вказували, що небажання позивача повертатись до країни громадянської належності обумовлюється причинами, що не мають конвенційних ознак, за наявності яких особа може бути визнана біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а тому, відповідач правомірно визнав заяву позивача очевидно необґрунтованою і дійшов правильного висновку щодо відсутності правових підстав кваліфікувати позивача біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, рішення судів першої та апеляційної інстанції скасував, прийняв нове рішення яким позовні вимоги задовольнив частково.

ОЦІНКА СУДУ

Колегією суддів зазначено, що статтею 8 вказаного Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (далі – Закон № 3671-VI) передбачається безпосередня реєстрація заяви-анкети та формування справи, за результатом чого (триває 15 робочих днів з моменту реєстрації заяви-анкети) приймається рішення про оформлення або відмову в оформленні документів для вирішення питання. На даному етапі, згідно частини б статті 8 зазначеного Закону, - фактично здійснюється відхилення очевидно необґрунтованих заяв, тобто тих, де відсутні обставини, що вказані в пункті 1 чи 13 статті 1 Закону № 3671-VI, а також, якщо особа видає себе за іншу, або якщо раніше особа вже зверталась з такою заявою.

Згідно статті 9 Закону № 3671-VI передбачається безпосередній розгляд документів – визначення обставин, за якими здійснюється звернення, розгляд їх на предмет обґрунтованості та прийняття безпосереднього рішення про надання або відмову в наданні статусу – згідно поданої заяви. Саме в рамках проведення вказаного розгляду вже приймається рішення по суті поданої заяви - надання або відмова в наданні статусу.

Також, зі змісту підпункту «е» пункту 5.1. Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, затверджених Наказом МВС України від 07.09.2011 № 649 впливає, що саме на етапі безпосереднього розгляду заяви після прийняття рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту проводиться комплексне та системне вивчення документів, наявних в особовій справі заявника, перевірка фактів, повідомлених заявником або його законним представником, відомостей та обставин, про які зазначено у заяві про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, і які не підтверджуються документами або іншими фактичними даними, можуть бути враховані під час підготовки висновку за умови, що твердження заявника стосовно обставин, зазначених у заяві, є послідовними і правдоподібними, надана ним інформація не суперечить загальновідомим відомостям, що мають відношення до справи заявника та встановлена загальна правдоподібність заяви тощо.

Згідно абзацу 4 підпункту «е» пункту 5.1. Правил № 649 оцінка заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, здійснюється на індивідуальній основі і включає в себе вивчення наявних відомостей про: всі відповідні факти, що стосуються країни походження на момент прийняття рішення щодо заяви, в тому числі закони і інші нормативно-правові акти країни походження заявника і порядок їх застосування; відповідні твердження і документи, представлені заявником, у тому числі інформацію про те, що заявник був або може стати об'єктом переслідування чи об'єктом завдання серйозної шкоди; особисті

дані і обставини заявника, включаючи інформацію про те, що заявник був чи може стати об'єктом переслідування чи йому може бути завдано серйозної шкоди тощо.

Колегія суддів вказала, що рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту прийнято відповідачем в порушення ст. 8-10 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» та встановленої процедури, так як УДМС України у Вінницькій області, фактично здійснило передчасний розгляд заяви по суті на стадії її попереднього розгляду та передчасно прийняло рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту (Наказ УДМС України у Вінницькій області від 02.01.2020 року №1).

Відповідно до пункту 13 частини 1 статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» особа, яка потребує додаткового захисту, - особа, яка не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року та цього Закону, але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань.

При цьому зазначеною нормою розмежовується та застосовуються - як поняття застосування так і поняття виконання вироку про смертну кару (окремі підстави), а тому можливість засудження особи до смертної кари (без фактичного виконання) є достатньою підставою вважати таку особу такою, що потребує додаткового захисту.

За таких обставин, п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» прямо передбачає, що можливість застосування до позивача смертної кари, що підтверджується матеріалами справи, є підставою для оформлення документів для вирішення питання про визнання позивача – ОСОБА_1 біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Враховуючи наведене Верховний Суд дійшов висновку, що на підставі поданої заяви-анкети позивача, отриманих документів після реєстрації такої заяви відповідач повинен був здійснити прийняття рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту на підставі наявності обставин, вказаних в пункті 13 частині 1 статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

При цьому, розгляд питання про надання чи ненадання статусу – особи, що потребує додаткового захисту, дослідження наявності підстав та обставин, які виключають можливість надання такого статусу, конвенційних ознак, за наявності яких особа може бути визнана біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, повинно здійснюватись на наступному етапі розгляду заяви, після прийняття зазначеного у абзаці вище рішення.

Колегія суддів зазначила, що суди попередніх інстанцій, відмовляючи в задоволенні позову дійшли до передчасних висновків про правомірність винесення оскаржуваного наказу суб'єктом владних повноважень.

Верховний Суд вказав, що посилання судів попередніх інстанцій про те, що «цілком очевидно, що заявник звернувся до органу міграційної служби із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту лише після його затримання та поміщення до СІЗО та з метою уникнення процедури екстрадиції і імовірно покарання за скоєний на території США злочин» є необ'єктивними та такими що ґрунтуються на припущеннях.

У цьому контексті Верховний Суд зазначив, що затримання позивача здійснено 21 серпня 2019 року на підставі файлу Генерального секретаріату Інтерполу №2019/85786 від 21.08.2019, за яким ОСОБА_1 значиться в міжнародному розшуку з метою арешту та подальшої екстрадиції його до США для притягнення до кримінальної відповідальності. Тобто, внесення картки Інтерполу щодо розшуку позивача здійснено фактично в день його затримання, а тому не мав обґрунтованих підстав для звернення із захистом до моменту його затримання – 21 серпня 2019 року, оскільки до цього позивач не переслідувався та не було підстав вбачати, що у відношенні ОСОБА_1 здійснюється переслідування з країни його походження та наявна загроза застосування щодо нього смертної кари.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 вересня 2021 року у справі № 120/192/20-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99521638>.

2.5. Про порядок створення громадських рад при місцевих державних адміністраціях

Системний аналіз норм Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 09 квітня 1999 року № 586-XIV і Типового положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996, вказує, що державні адміністрації уповноважені розробляти на основі цього Типового положення власні положення, які б конкретизували порядок та механізм створення громадських рад при таких органах, але не змінювали основні засади

механізму та процедури, закладені Типовим положенням. В іншому ж разі керуватися слід саме Типовим положенням як модельним підзаконним нормативно-правовим актом вищої юридичної сили

30 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Київського окружного адміністративного суду від 06 жовтня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 січня 2021 року у справі № 320/2791/19 за позовом ОСОБА_1 до голови Київської обласної державної адміністрації Терещука О.Д., третя особа: Київська обласна державна адміністрація про визнання протиправною бездіяльності.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

В лютому 2019 року закінчилися повноваження громадської ради при Київській обласній державній адміністрації, скликаної та затвердженої у 2017 році, у зв'язку з чим створено ініціативну групу з підготовки установчих зборів для формування нового складу громадської ради, які відбулися 29 січня та 18 лютого 2019 року за участі посадових осіб Київської обласної державної адміністрації та на яких було визначено відповідний склад громадської ради і відповідний протокол направлено голові Київській обласній державній адміністрації на затвердження.

Разом з тим, на переконання позивача, голова Київської обласної державної адміністрації безпідставно та необґрунтовано не вчинив належних і необхідних дій для затвердження нового складу громадської ради, а натомість допустив оскаржувану в цій справі бездіяльність.

Рішення судів попередніх інстанцій про відмову в задоволенні позову мотивовані відсутністю протиправної бездіяльності Київської обласної державної адміністрації, яка виразилась у незатвердженні нею нового складу громадської ради на підставі протоколу установчих зборів по формуванню нового складу громадської ради від 29 січня 2019 року № 1, адже органом виконавчої влади не створювалась ініціативна група з підготовки установчих зборів для формування нового складу громадської ради при Київській обласній державній адміністрації.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Законодавством регламентовано чітку процедуру формування нового складу громадської ради на місцевості при відповідному органі виконавчої влади в разі закінченні строку її повноважень. Така процедура, відповідно до загальних приписів пункту 8 Типового положення, потребує затвердження органом виконавчої влади, при якому створюється та діє громадська рада, складу відповідної ініціативної робочої групи для її формування.

Разом з тим, судова колегія звернула увагу на те, що вказане Типове положення затверджено Кабінетом Міністрів України, тобто вищим органом

в системі органів виконавчої влади, що відповідає наведеним приписам Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 09 квітня 1999 року № 586-XIV.

Системний аналіз норм Закону № 586-XIV і Типового положення № 996 надає підстави стверджувати, що державні адміністрації уповноважені розробляти на основі цього Типового положення власні Положення, які б конкретизували порядок та механізм створення громадських рад при таких органах, але не змінювали основні засади механізму та процедури, закладені Типовим положенням. В іншому ж випадку – керуватися слід саме Типовим положенням як модельним підзаконним нормативно-правовим актом вищою юридичної сили.

Перевіряючи рішення судів попередніх інстанцій, колегія суддів звернула увагу на те, що пунктом 8 Типового положення прямо передбачено затвердження ініціативної робочої групи для формування громадської ради органом при якому вона створюється і діє. Таким чином, оскільки ініціативна група для формування нового складу громадської ради при Київській обласній державній адміністрації у межах виниклих у цій справі спірних правовідносин Київською обласною державною адміністрацією не затверджувалася, то у відповідача не було достатніх правових підстав для затвердження складу громадської ради при Київській обласній державній адміністрації, сформованої на установчих зборах, скликаних ініціативною групою, не у правовий спосіб.

Колегія суддів щодо посилання касатора на норми Положення про громадську раду при Київській обласній державній адміністрації, затвердженого розпорядженням голови Київської обласної державної адміністрації від 30 березня 2011 року № 299 вказала, що пункт 8 цього Положення суперечить пункту 8 Типового положення, що має вищу юридичну силу і якому відповідачем було правомірно надано пріоритет у застосуванні. Відповідно до частини 3 статті 7 КАС України у разі невідповідності правового акта Конституції України, закону України, міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або іншому правовому акту суд застосовує правовий акт, який має вищу юридичну силу, або положення відповідного міжнародного договору України.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що Положення повинно деталізувати певні механізми, закладені Типовим положенням, але не змінювати їх.

Пунктом 2 Типового положення № 996 передбачено, що у своїй діяльності громадська рада керується Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також Положенням про громадську раду, розробленим на основі цього Типового положення. У Положенні про громадську раду додатково можуть визначатися особливості організації роботи громадської ради, зокрема організаційні форми її роботи, участі членів громадської ради та залучених осіб у виконанні завдань громадської ради, організації її засідань тощо, якщо вони не суперечать нормам Типового положення.

Таким чином, не підлягають застосуванню Положення про громадську раду від 30 березня 2011 № 299 щодо утворення ініціативної робочої групи з підготовки установчих зборів для формування нового складу ради в тій частині, що суперечать нормам Типового положення.

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року № 976 і від 3 листопада 2010 року № 996» від 8 квітня 2015 року № 234 до Типового положення було внесено зміни, згідно яких повноваження щодо утворення ініціативної робочої групи належать органу, у даному випадку – Київській обласній державній адміністрації.

Пунктом 2 Положення про громадську раду від 30 березня 2011 № 299 передбачено, що у своїй діяльності громадська рада керується Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також Положенням про громадську раду, розробленим на основі Типового положення. Отже, положення громадської ради при Київській обласній державній адміністрації повинно відповідати вимогам чинного законодавства та бути розробленим у відповідності до нього. Водночас, у Положенні про громадську раду при Київській обласній державній адміністрації від 30 березня 2011 року № 299 не вносились необхідні зміни, тому його використання у діяльності громадської ради не обґрунтовується правовим чином.

Колегія суддів зазначила, що приписи Типового положення № 996 щодо формуванні ініціативної групи є пріоритетними у застосуванні по відношенню до п. 8 Положення про громадську раду при Київській обласній державній адміністрації, затвердженого розпорядженням голови Київської обласної державної адміністрації від 30 березня 2011 року № 299.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 вересня 2021 року у справі № 320/2791/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100010948>.

IV. Процесуальні питання

1. Про різну правову природу питань повернення судового збору та розподілу судових витрат

Якщо позивач відмовився від позову внаслідок його задоволення відповідачем після подання позовної заяви, то обґрунтованим є покладення на відповідача обов'язку відшкодувати понесені позивачем витрати як міра відповідальності за поведінку, яка змусила позивача вирішувати спір у судовому порядку

07 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Пенсійного фонду України в Івано-Франківській області на ухвалу Львівського окружного адміністративного суду від 28 жовтня 2020 року, постановлену у складі головуючого судді та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 26 січня 2021 року у справі № 380/3138/20 за позовом Головного управління Пенсійного фонду України в Івано-Франківській області до Акціонерного товариства «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО» про стягнення заборгованості з відшкодування витрат на виплату і доставку пільгових пенсій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом до Акціонерного товариства «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО» про стягнення заборгованості з відшкодування витрат на виплату і доставку пільгових пенсій за березень 2020 року в розмірі 694767,63 грн.

17.08.2020 від позивача надійшло клопотання про відмову від позову внаслідок задоволення позову відповідачем та закриття провадження у справі та про розподіл судових витрат, в якій просив стягнути з відповідача суму сплаченого судового збору за подання позовної заяви в сумі 10421,52 грн.

Ухвалою Львівського окружного адміністративного суду від 28 жовтня 2020 року, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 26 січня 2021 року, клопотання позивача про відмову від позову задоволено. Закрито провадження у справі за позовом Головного управління Пенсійного фонду України у Львівській області до Акціонерного товариства "ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО" про стягнення заборгованості. Повернуто позивачу з Державного бюджету України 5210,76 грн. судового збору.

Не погоджуючись із такими рішеннями судів в частині стягнення судового збору, позивач оскаржив їх у касаційному порядку, просив скасувати ухвалені у справі судові рішення в цій частині та ухвалити нове, яким стягнути з відповідача сплачений пенсійним органом судовий збір за подачу позовної заяви.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, ухвалу суду апеляційної інстанції скасував та стягнув з відповідача на користь Головного управління Пенсійного фонду України в Івано-Франківській області сплачений позивачем судовий збір у розмірі 10421,52 грн.

ОЦІНКА СУДУ

Частина перша статті 142 КАС України стосується повернення судового збору позивачу з відповідного бюджету у зв'язку із відмовою позивача від позову. Ця норма не пов'язана зі статтями 139, 140 КАС України, оскільки не регулює питання стягнення з однієї сторони на користь іншої судового збору в порядку розподілу судових витрат.

Верховний Суд зауважив, що питання повернення судового збору та розподілу судових витрат мають різну правову природу, не є пов'язаними, а підстави та порядок їх застосування регулюються по-різному. Зокрема, частина перша статті 142 КАС України може бути застосована у тому випадку, коли має місце відмова позивача від позову, що не пов'язана із задоволенням його відповідачем після подання позовної заяви, оскільки у такому випадку розподіл судових витрат згідно частини першої статті 140 КАС України не здійснюється.

Разом з тим, якщо позивач відмовився від позову внаслідок його задоволення відповідачем після подання позовної заяви, то цілком обґрунтованим є покладення на відповідача обов'язку відшкодувати понесені позивачем витрати як міра відповідальності за поведінку, яка змусила позивача вирішувати спір у судовому порядку.

У цій справі суд першої інстанції закрити провадження у справі, задовольнивши заяву позивача про відмову від позову у зв'язку з задоволенням відповідачем позову після подання позовної заяви, а тому цілком обґрунтованим є покладення на відповідача обов'язку відшкодувати понесені позивачем витрати як міра відповідальності за поведінку, яка змусила позивача вирішувати спір у судовому порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 вересня 2021 року у справі № 380/3138/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99458969>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за вересень 2021 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2021. – 38 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua